

Prof. Tivadar Ioan
Colegiul Național „Dragoș Vodă”
Sighetul Marmăției

Cartea Însemnări din bisericile Maramureșului a teologului și publicistului Ioan Bârlea apărută la Atelierele grafice SOCEC din București în 1909, cu o scurtă introducere a lui Nicolae Iorga, consemnează un număr mare de evenimente istorice. În marea lor majoritate aceste date au rămas înscrise pe copertile sau paginile unor cărți bisericești, în pisană bisericilor, pe spatele unor icoane, pe spatele icoanelor de la altar, pe clopote, pe cruci sau alte obiecte de cult. Însemnările respective confirmă fapte istorice, cum ar fi: „înștiințăm cetitori cînd au fostu intratu Nemți în Maramorîșu fost-au înainte postului Nașteri în anul Domnului 1687. Iară cînd au fost anul Domnului 1711, adusu cruci, au fost ciuma ce mare” (pe un Octoih din Poienile Izei). Alteori consemnează importante evenimente sociale: „se știți și aceasta că la anul 1777, Iulie, s'au facut Ogna la Săratu în hotarul Giuleștilor și au inceput a tăe sare”. Se găsesc menționate toate evenimentele mai mult sau mai puțin importante în funcție de percepția subiectivă și emoțiile celui ce relatează: “înștiințăm că, cine-i lăcuiori nemiș din sat din Budești, anume Bud Mihoc și cu a sa muere, Todîșca Gafie..., deci ei, fiind omini bătrîni, ca la 70 aii, sau mai bine, au fost un omor de ciumă, cînd au fost anul 1742, și avè 5 feciori, toți holtei și o fată măritată la feciorul lui Baloș Gabor, la Vasalie, și ciuma i-au luat pre toți, și au murit, și au rămas numai bătrîni amândoi singuri fără de feciori. Ce s'or face ei!. Zice < o rău s'au mîniat Dumnezău pre noi !>. Iară ei așa îndrăgisă beserica, cum auzisă clopotul, ei numai ce sosiră la beserică amandoi, seara la vecernie, dimineața la utrenie și la sfînta Liturghie. Deci eu, popa Ionășel fiind păcurar și păstor turmei lui H(risto)s pe acea vreme și văzād bunătățile lor, l'am zis ...”(pag.64). Nu sunt puține însemnările care relatatează cutremure, inundații, zăpezi nemaipomenite, incendii sau alte dezastre abătute peste această zonă: “în anul 1824, în luna lui Dechemvrie au fostu puhoi mare, cît au umplut toate casele”. Interesante sunt descrierile de târguri și listele de prețuri, adevărate mercuriale a unor vremi de mult trecute: “în zilele Mariei-Terezei Împaratesei, după dănsa Iosip Împărat, au fost eftișug în tot feliul, în marhă, în bucate , în Maramurăș. Grîul cu 20 de potori mierța, ovăsul 8 potori, mălaiu 1 hosoșu, boii cu 8, mai bune vaci cu 13, oi cu 3 mărileși, gînsca cu 2 pătaci, rața 8 potori, găina 4 potori . Iară după Iosipu Leopoldu și pînă

au trăit aceste au împlătat bani de argintu și era efișug în tot feliul. Iară după aceștia a biruitu Franț șu a și ieșit bani de hîrtie și a ieșit scumpete la tot feliu, în marhă în bucate, în oi, în boi. Boii cu 4 sute, de mijlocu, vaca cu o suta, 120, pereche de oi 30 de zloți, gîsca cu 2 zloți, găina 1 zlot. Băutura: horinca cu 7 potorițe, vinu cu 4 potorițe, miedul cu 2 potorițe. Bărbînția de miere cu 12 florinți, bărbînția de brînză cu 2 zloți cana cu 2 pătaci”.

Însemnările sunt în marea lor majoritate pomelnice, cuprind numele multor persoane, altele sunt acte de donație, reprezentând veșminte, cărți sau alte obiecte de cult. Fiind trecute liste întregi de nume, suma plătită, data și numele preotului paroh, cu ușurință se poate realiza statistica evoluției prenumelui și a numelui pentru locuitorii acestei zone. Sunt destule pomelnice și însemnări care cuprind liste de peste 50 de nume, altele chiar și peste 100. Acolo unde se precizează suma plătită de întreaga comunitate sau defalcată pe case sau familii, de fiecare dată se specifică și numele. Multe din acestea consemnează și porecla, cu rol de număr de casă. Pe un Triodion de la 1699, găsim repartizarea locurilor de veci, din tot țințirul bisericii din Borșa. Însemnarea numerotată a locurilor din cimitirul bisericii din Săpânța la 1806 cuprinde 54 de poziții, numele celor decedați este de câteva sute: „1. Stan Gheorghie lui Ion cu fecior Ionaș și Stan Gheorghie lui Văsiie; 2. Stan Pătraș cu frate-său Dumitru lui Găvrilă; 3. Stan Toader și Pătraș lui Grigorie lui Iacov; 4. Stan Ion, nemiș-birău și Stan Ion lui Grigorie Caline; 5. Stan Simion cu fecioruș Ion și Stan Mihai lui Găvrilă” etc.

Pe un Evanghelion tipărit la Blaj în 1782, găsim scris: „l-au cumpărat Șimon popa Ștefan și l-au dat pe seama beserici Vișeului-de-mijloc, de unde este hramul propodomnei Parascava, ca să-l fie pomană și lui și părinților lui, pînă la a șeptelea neam, fiindu Șimon Ștefan al șeptelea strănepot a lui Șanta Gheorghie; adecă Gheorghie au avut pre Andrei, Andrei au avut pre Nuțu, Nuțu au avut pre Ignat și pre alți frați, Ignat pre Vasile și pre alți frați, Vasile au avut pre Matei și pre alți frați, Matei au avut pre Lupu și pre alți frați, Lupu au avut pre Șimon Ștefan popa descriindu eu singur cu mîna mea în anul Domnului 1812 August în 30 de zile”, veritabil arbore genealogic.

Numele bărbaților găsite în aceste însemnări, culese de Ioan Bârlea în cartea sa, ajunge la câteva mii. Numărul soțiilor a fetelor sau a văduvelor este ceva mai mic, dar permite abordarea lor statistică cu excelență. Prelucrarea tuturor numelor, găsite în cele câteva sute de însemnări oferă imaginea clară a onomasticii zonei, întinsă pe trei secole. Numele celor care au viețuit în secolele: al XVII-lea, al XVIII-lea și al XIX-lea, au fost din nou neînsemnate, de data aceasta fiecare la familia sa lingvistică și apoi numărate de către mine. Pentru a putea determina cât mai corect, câte persoane

au avut același nume am încercat să exclud numărarea lor dublă. Aceleași familii sunt amintite că au făcut mai multe donații, de aceea numele lor apare de mai multe ori, am încercat pe cât posibil a le număra doar o singură dată. Acele nume unde s-a precizat ca sunt din alte zone au fost bineînțelese excluse. Autoritățile laice ale vremii, precum și cele religioase: arhiepiscopi, episcopi, protopopi, apar în multiple însemnări complicând numărătoarea, pentru a nu greși, au fost din capul locului excluse. Pictorii de biserici și icoane, soțiile lor, legatorii de cărți, tot din același motiv nu au fost numărați. Cu toate excluderile menționate numărul persoanelor de sex masculin, ajunge la cifra de 2340 și se grupează în jurul a 58 familii de nume. Numărul persoanelor de sex feminin este mai restrâns doar 940, grupându-se în jurul a 41 nume. Cunoscând numărul total pentru fiecare categorie am reușit a determina frecvența fiecărui nume, așa cum le vedem în tabelul următor:

Loc.	Nume	Număr	Frecvența (%)	Loc.	Nume	Număr	Frecvența (%)
1	Ion	295	12,60	1	Maria	173	18,40
2	Vasilie	212	9,05	2	Măricuță	82	8,72
3	Grigorie	175	7,45	3	Năstăsie	82	8,72
4	Toader	153	6,53	4	Ana	65	6,89
5	Gheorghe	119	5,08	5	Gafia	55	5,85
6	Ștefan	118	5,04	6	Odochia	55	5,85
7	Ionaș	99	4,23	7	Ileană	54	5,71
8	Dumitru	93	3,97	8	Părasca	50	5,31
9	Mihai	81	3,46	9	Ioană	48	5,10
10	Petre	72	3,07	10	Palaghie	47	5,00
11	Lupu	67	2,86	11	Irina	25	2,65
12	Simion	66	2,82	12	Titiana	21	2,23
13	Nechita	64	2,73	13	Todoră	19	2,02
14	Alecsa	55	2,35	14	Călină	19	2,02
15	Andrei	50	2,13	15	Lupă	15	1,59
				16	Todosie	15	1,59

Acest tabel a fost întocmit după ce în prealabil fiecare nume a fost trecut pe o listă cu indicația de pagina pentru a putea fi reanalizat, urmând centralizarea lor pe variante. Nu are sens analiza originii acestor nume de vreme ce toate sunt nume de sfinți și apostoli. Mult mai interesantă este lista de variante a fiecărui nume. Toate variantele în ordine alfabetică, au fost trecute într-o anexă urmărind frecvența lor. Cum studiul este relativ lung voi exemplifica doar câteva, în cele ce urmează, fără analiza lor literară.

Nunele Ion, fiind cel mai frecvent, a fost întâlnit la 149 peroane, varianta Ionu la 65; Ioan la 37; Ioanu la 17; Ivon la 4; Ivonu la 3; Ivan la 12; Ivanu la 3. Fac precizarea că însemnările lui Bârlea se referă strict la comunele și satele cu populație majoritar românească, dar nu putem exclude influența slavă și maghiară, multe dintre însemnări sunt în aceste limbi. Variantele Iuon, Iuonu, Eoan,

Eoanu, lion, levon, sunt mai rare. Precizez că atunci când tabelezi aceste variante chiar poți anticipa altele, ștergând monotonia notării lor. Diminutivele găsite sunt: Ionuț, Ionuțu, Ionuța, Ivana, Ioanuțu, Onuț, Onuțu și Nuțu la 3 persoane. Este explicabil de ce diminutivul Nelu nu apare de loc, de vreme ce Ionelu apare doar o singură dată iar Ionel este inexistent. Diminutivul Ionaș cu frecvența mare de 4,23% fac ca Ion să ajungă la frecvența de aproape 17%, de aceea l-am notat separat, iar variantele lui sunt: Ionaș la 51 persoane, Ionașu la 9, Ionaș la 2, Iounaș 1, Ivonaș 1, Ionașa 1 (femeie), Ionașco 26, Ionașcu 3, Ionășel 2, Ivonașcu 1, Onașco 1, Eonaș 2

Numele Vasile întâlnit doar la 25 persoane, a circulat în Maramureș în variantele: Vasilie la 93 persoane, Vasalie la 53, Văsiu 18, Văsiu 8, Văsi 5, Văsie 2, Vaselie 3, Vasălie 2, Vasiliu 3, iar la femei: Vasila 2, Vasaleia 2, Vasilica 1.

Numele Grigorie, Toader și Gheorghe, au o mulțime de variante, amintesc doar cele pentru Toader: Toader cu 54, Toaderu 10, Toder 40, Toderu 12, Todor 11, Todoru 10, Teodor 8, Teodoru 2, Toderăș 1, Toderășu 2, Theodor 1, Tader 1, iar Todica o persoană feminină.

Împărțirea pe sexe de multe ori este dificilă. Iona (preotul Iona) amintit de 8 ori, Oana de 2 ori, poate fi confundat cu variantele pentru Ioană 18, Ionă 22, Ivonă 6, Ivoană 1, Iană 2.

Irina, Irină o găsim cel mai frecvent ca Erină de 18 ori, dar și Ierină sau Hirină. Gafia întâlnită doar de 3 ori, are variantele Gafie de 13 ori, Hafie 14, Gahie 14, Hahie 4, Gasie 2, Gaftina 1, Gafina 1, Hafina 1, Aфина.

Nume cu frecvență destul de mare peste 2% atât la bărbați cât și la femei este Lupu de 51 ori, respectiv Lupă. Variante puține, Lup de 8 ori, Lupeu și Lupeiu apar singulare, diminutivele Lușor, Lupuț și Lupuțiu sunt rare, iar la femei Lupă de 14 ori și rar Lupeia.

Ștefan găsit de 117 ori, este singurul nume bărbătesc fără variante, Ștefanu de 10 ori, terminația u o întâlnim la majoritatea numelor în sec. al XVIII-lea, diminutive doar Ștefănuț de 2 ori. Dacă în urmă cu ceva sute de ani nume ca Nechita, Alecsa, Olexa, Cozma, Chirilă, Ignat, Matei, Pinte, Pricop, Timofte, Vasoc erau destul de des întâlnite, acum apar mult mai rar. Respectiva situație se accentuează mult la numele feminine Năstăsie, întâlnit atunci foarte frecvent (Nastafie, Nastafă, Năstacă, Năstăhie, Năstăfucă, Nestăsica, Anastasia) și Palaghia (Pelaghie, Pălaga, Paladia).

Alte nume aproape uitate la momentul actual sunt Parasca și Odochia însemnate de 50 respectiv 30 ori. Nume precum: Frăsina, Grigora, Iliea, Nicora, Porfira, Porhira, Todosia, Solomia sunt total uitate.

Abordarea în mod statistic a numelor respective are meritul de a exclude pe cele care au fost scrise în însemnări sau în carte în mod greșit, variantele lor pe anumite comune și evoluția acestora. Dacă avem curiozitatea de a le compara cu cele din actuala carte de telefon, atunci vedem câte din acestea sunt deja dispărute.